

СТАТИСТИКА НА ОТПАДЪЦИТЕ

Битови отпадъци в България и ЕС

*Христина Миронова**

Въведение

Европейската комисия определя превръщането на отпадъците в ресурс като един от главните фактори за кръговата икономика. Целите и задачите, залегнали в европейското законодателство, са ключови за подобряване на управлението на отпадъците, стимулиране на иновациите в рециклирането, ограничаване на използването на депониране и създаване на стимули за промяна на поведението на потребителите. Ако преработваме, повторно използваме и рециклираме и ако отпадъците от един отрасъл станат суровини на друг, можем да преминем към кръгова икономика, където отпадъците се елиминират и ресурсите се използват по ефективен и устойчив начин.

В съответствие с това в Седмата програма за действие в областта на околната среда се определят следните приоритетни цели за политиката в областта на отпадъците в ЕС:

- Да се намали количеството генерирани отпадъци;
- Да се максимизира рециклирането и повторното използване;
- Ограничаване на производството на нерещиклируеми материали;
- Постепенно премахване на депонирането на отпадъци до нерещиклируеми и невъзстановими отпадъци;
- Да се осигури пълно прилагане на целите на политиката в областта на отпадъците във всички държави членки.

За мониторинг на целите на европейските програми и националните политики следва да има надеждна информация, която в областта на отпадъците в България осигуряват Националният статистически институт (НСИ), Министерството на околната среда и водите (МОСВ) и Изпълнителната агенция по околна среда (ИАОС).

* Младши експерт в отдел „Сметки в околната среда и енергетиката“, НСИ; e-mail: HMironova@nsi.bg.

Разгледаните по-нататък изследвания предоставят част от информацията за отпадъците. Използваната дефиниция за отпадък е „вещество, предмет или част от предмет, от който притежателят се освобождава или възнамерява да се освободи, или е длъжен да се освободи и който попада поне в една от категориите, изброени в Закона за управление на отпадъците“.

Изследвания

Данни за отпадъците се получават чрез три статистически наблюдения, провеждани съгласно изискванията на Регламент на ЕС № 2150 от 25.11.2002 г. относно статистиката на отпадъците.

Наблюденията се отнасят за:

- отпадъците от дейността на стопанските субекти (без тези от селското стопанство);
- отпадъците от селското, горското и рибното стопанство;
- битовите и строителните отпадъци.

Изследванията се извършват съгласно нормативната уредба в областта:

- Закон за управление на отпадъците (обн., ДВ, бр. 86 от 30 септември 2003 г.);
- Регламент по статистика на отпадъците № 2150/2002 на Европейската комисия.

Използвани класификации и номенклатури в изследванията

- Списък на отпадъците (Приложение № 1 към чл. 5, ал. 1 от Наредба № 3 от 1.04.2004 г. за класификация на отпадъците, издадена от министъра на околната среда и водите и министъра на здравеопазването, обн., ДВ, бр. 44 от 25.05.2004 г.);
- Европейски каталог на отпадъците;
- Номенклатура на дейностите по обезвреждане съгласно чл. 8 от Допълнителните разпоредби на Закона за управление на отпадъците (ДВ, бр. 86 от 30.09.2003 г.)
- Номенклатура на дейностите по оползотворяване съгласно чл. 17 от Допълнителните разпоредби на Закона за управление на отпадъците (ДВ, бр. 86 от 30.09.2003 г.).

България следва да докладва информация на Евростат и Европейската комисия по следните категории:

- Излязло от употреба електрическо и електронно оборудване (WEEE)
- Излезли от употреба превозни средства (ELV)
- Транспортиране на отпадъци
- Отпадъци от опаковки
- Рамкова директива 2008/98/ЕО относно отпадъците (Рециклиране/Подготовка за повторна употреба/Цели)
- Европейски регистър за изпускането и преноса на замърсители (PRTR).

Методология

„Регламентът определя списъка от отпадъци и икономически дейности, за които да се докладват представителни данни на национално ниво.

Основна цел на статистическото изследване за отпадъците от дейността е да осигури информация за количествата на образуваните отпадъци от всички икономически дейности без домакинствата и какво се случва с тях. Посочват се количествата на отпадъците, които се предават на други предприятия за последваща преработка или обезвреждане, както и изнесените количества. Основна цел на статистическото изследване за отпадъците от селското, горското и рибното стопанство е да осигури информация за количествата на образуваните отпадъци от селското, горското и рибното стопанство. Посочват се количествата на отпадъците, които се предават на други предприятия за последваща преработка или обезвреждане, както и изнесените количества.

Статистическите наблюдения за отпадъците са с годишна периодичност и са извадкови в комбинация с изчерпателно наблюдение за някои икономически сектори и отрасли. За първото наблюдение извадката се излъчва на базата на броя на заетите лица, за второто наблюдение - на базата на приходите на предприятието. Данни се представят от всички фирми, подразделения на фирми, ведомства и други юридически лица, при чиято дейност се образуват, оползотворяват, обезвреждат, събират или разкомплектоват отпадъци. Получените от извадките данни се пренасят на национално ниво чрез претегляне по заети и приходи. Тези данни се допълват с информация от ИАОС за предприятията с разрешителни за отпадъци, вкл. с данни за опасните отпадъци от Национална автоматизирана система за екологичен мониторинг (НАСЕМ).“

Методологични бележки, НСИ

Статистическото наблюдение за битовите отпадъци е изчерпателно и се провежда за всички общини на територията на България с годишна периодичност. Данните от изследването се допълват с информация от ИАОС. Понятието „битови отпадъци“ се дефинира като „отпадъците, които се получават в резултат на жизнената дейност на хората по домовете, в административни, социални и обществени сгради“. Към тях се приравняват и отпадъците от търговски обекти и съпътстващи производството занаятчийски дейности, обекти за отдих и забавления, когато нямат характер на опасни отпадъци и в същото време тяхното количество или състав не пречи на третирането им съвместно с битовите.

Битови отпадъци 2015

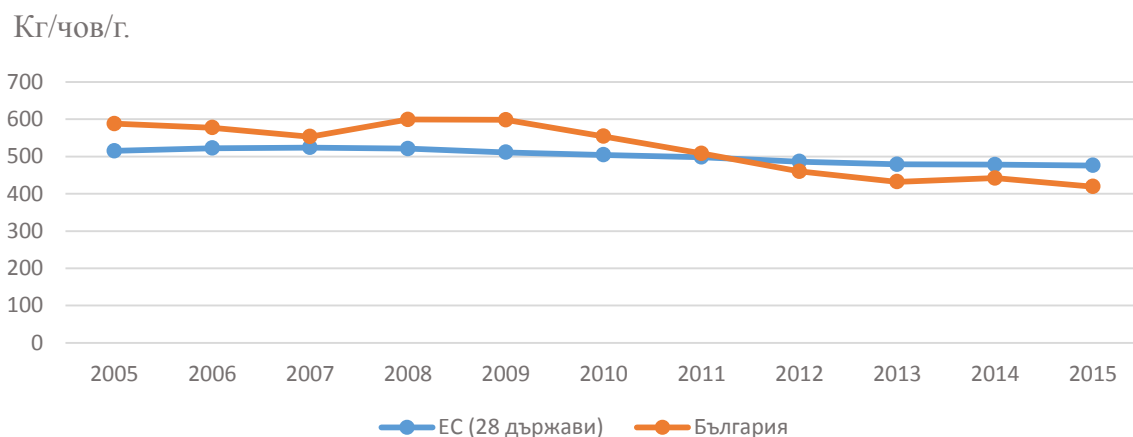
През 2015 г. общо образуваните битови отпадъци са оценени на 3 011 хил. тона. През същата година са депонирани общо 1 856 хил. т битови отпадъци. Предадените директно за рециклиране битови отпадъци за 2015 г. са 154 хил. тона. Предадените в съоръжения за вторично третиране битови отпадъци възлизат на 1 002 хил. тона. За същата година събраните строителни отпадъци на депата за битови отпадъци са 466 хил. тона. Количеството на събраните битови отпадъци се оценява чрез преки измервания, а при липса на такива - на базата на транспортни документи.

Продължава изграждането на регионални системи за управление на битовите отпадъци. Същевременно се закриват изградени в миналото депа за битови отпадъци, които не отговарят на екологичните изисквания. През 2015 г. системите за битови отпадъци са 151, от които 43 са регионални.

Въвеждането на организирани системи за сметоизвозване в нови населени места и през 2015 г. доведе до увеличение на населението, обхванато с услуги по сметосъбиране - от 99.56% през 2014 г. на 99.58% през 2015 година. Обслужените населени места през 2015 г. са 4 593. Същевременно събраните битови отпадъци на човек от обслужваното население за 2015 г. възлизат на 420 килограма.

Тъй като към 31.12.2015 г. населението на страната не е 100% обслужвано от системата за сметосъбиране, има разлика между събраните битови отпадъци на човек от обслужваното население и генерираните битови отпадъци на човек от населението за 2015 година.

Фиг. 1. Генерирани битови отпадъци за периода 2005 - 2015 година

Източник: Евростат.

В сравнение със средното количество генерирани отпадъци на човек на година в ЕС-28 отчитаме постоянен спад. През 2008 г. в България генерираният битов отпадък е 599 кг/чов., което е над средното ниво за ЕС-28 - 521 кг/чов., като през годините намалява и през 2015 г. в България генерираният битов отпадък е 419 кг/чов., което вече е значително под средното равнище за ЕС-28 - 476 кг/човек. На фиг. 1 може да се види ясно трендът на генерираните битови отпадъци на човек на година.

1. Генерирани отпадъци на човек на година за периода 2005 - 2015 година

Държави/Години	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015
ЕС (28 държави)	515	522	524	521	511	504	498	486	479	478	476
Европейски съюз (27 държави)	517	523	525	522	512	505	499	486	479	479	477
Белгия	482	485	493	479	467	456	456	447	437	427	418
България	588	577	553	599	598	554	508	460	432	442	419
Чешка република	289	297	294	306	317	318	320	308	307	310	316
Дания	736	740	790	830	762	.	781	791	790	789	789
Германия	565	564	582	589	592	602	626	619	615	631	625
Естония	433	398	449	392	339	305	301	280	293	357	359
Ирландия	731	792	772	718	651	624	617	587	.	.	.
Гърция	442	447	453	458	464	532	503	506	.	.	.

**1. Генерирани отпадъци на човек на година за
периода 2005 - 2015 година**

(Продължение и край)											
Държави/Години	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015
Франция	530	536	543	541	535	533	538	523	517	510	501
Хърватия	336	384	399	415	405	379	384	391	404	387	393
Италия	546	559	557	552	543	547	529	504	491	488	486
Кипър	688	694	704	728	729	689	672	657	618	615	638
Латвия	320	343	391	345	352	324	350	301	350	364	433
Литва	387	405	419	428	381	404	442	445	433	433	448
Люксембург	672	683	695	697	679	679	666	652	616	626	625
Унгария	461	468	457	454	430	403	382	402	378	385	377
Малта	623	624	654	674	649	601	589	588	582	599	624
Нидерландия	599	597	606	600	589	571	568	549	526	527	523
Австрия	575	597	597	600	590	562	573	579	578	566	560
Полша	319	321	322	320	316	316	319	317	297	272	286
Португалия	452	465	471	518	520	516	490	453	440	453	.
Румъния	383	396	391	411	381	313	259	251	254	249	247
Словения	494	516	525	542	524	490	415	362	414	432	449
Словакия	273	284	294	313	307	319	311	306	304	320	329
Финландия	478	494	506	521	480	470	505	506	493	482	500
Швеция	477	490	486	483	470	439	449	450	451	438	447
Великобритания	581	583	567	541	522	509	491	477	482	482	485
Исландия	516	563	558	655	414	481	495	512	515	533	.
Норвегия	426	459	491	487	470	469	485	477	496	423	422
Швейцария	661	709	720	736	702	708	689	694	702	730	725
Черна гора	544	514	508	551	533
Бивша югославска република Македония	.	.	.	349	354	351	357	381	384	370	.
Албания
Сърбия	.	233	280	347	360	363	375	364	336	299	259
Турция	458	434	433	400	419	407	416	410	406	405	400
Босна и Херцеговина	.	.	.	356	354	332	340	340	311	.	.
Косово	417	.	.	178

„.“ - липсват данни.

Източник: Евростат.

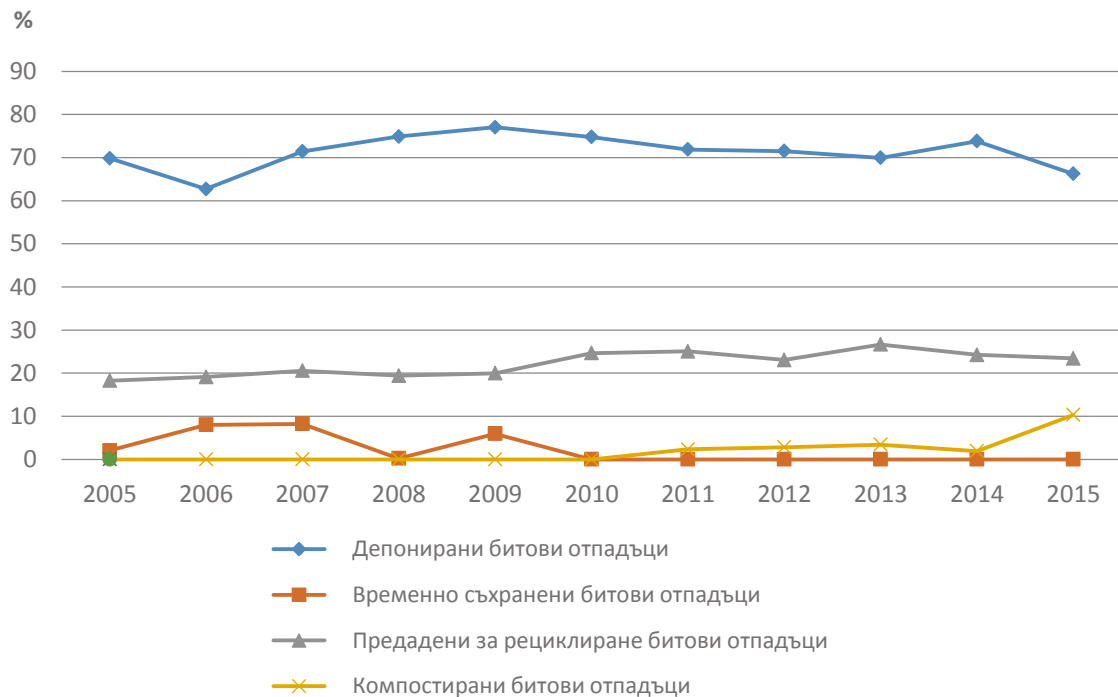
В Европейския съюз през 2015 г. най-малко отпадъци на човек от населението са генерирани в Румъния (247 кг/чов.), следвана от Полша, а най-голямо количество отпадъци на човек е отчетено в Дания (789 кг/чов.).

Смесени битови отпадъци се събират, извозват и предават на депо или в регионален център за третиране, където се сортират и третират посредством механично-биологични методи, а остатъците се депонират на депо.

Инсталациите за третиране биват:

- инсталация за сепариране на битови отпадъци;
- биологично третиране за редуциране на биоразградимите отпадъци;
- депа за третираните остатъци;
- инсталации за изгаряне на отпадъци.

Фиг. 2. Относителен дял на третираните битови отпадъци от общия обем на образуваните битови отпадъци по метод на третиране през периода 2005 - 2015 година

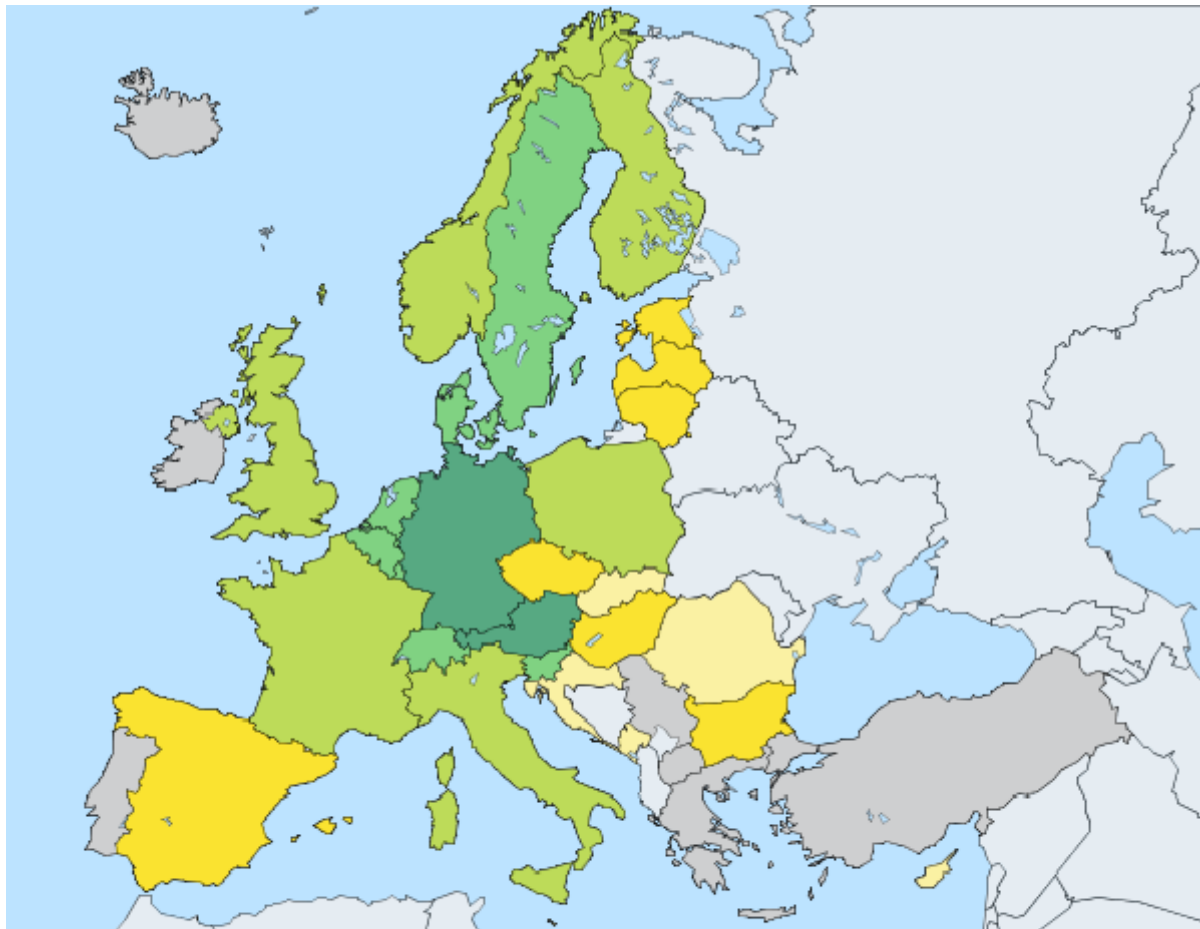

Източник: НСИ.

Както се вижда на фиг. 2, от 2010 г. насам няма временно съхранение на отпадъци. В резултат на новите инсталации за биологично третиране, сепариращи инсталации и площадки, както и регионални системи за управление на отпадъци, от 2009 г. с изключение на 2014 г. намалява относителният дял на депонираните отпадъци.

България е сред държавите членки, чийто процент рециклирани отпадъци е сравнително малък, но страната ни постига заложените цели от ЕС в тази област. Рециклирането на отпадъци (фиг. 3) включва рециклиране на материали, компостиране и анаеробно разграждане на отпадъци.

Фиг. 3. Рециклирани битови отпадъци от общо генерираните битови отпадъци в ЕС през 2015 година (%)

Legend

0.0 - 25.0

25.0 - 35.0

35.0 - 45.0

45.0 - 55.0

55.0 - 66.1

Not available

Източник: Евростат.

ЦИТИРАНА ЛИТЕРАТУРА:

Методика за определяне на морфологичния състав на потоците отпадъци, МОСВ.

Публикация „Околна среда“, НСИ.

Сайт на Европейската комисия (ec.europa.eu).

Сайт на Министерството на околната среда и водите (moew.government.bg).

Сайт на Националния статистически институт (nsi.bg).

Energy, transport and environment indicators, Eurostat, 2016 edition.

Sustainable Development in European Union, Eurostat.